גיליון 564 • וישלוז • התשפ"ז

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרב **יוסף חי סימן טוב** שליט"א
מחבר סדרת הספרים **"אשכול יוסף"** עה"ת והמועדים
וספרי **"כרם יוסף"** על הש"ס

מתיקות ועריבות התורה

"וַיְהִי־לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וָאֶשְׁלְחָה לְהַגִּיד לַאדֹנִי לִמְצֹא־חֵן בְּעֵינֶיךָ" (ל"ב ו')

איך יעקב אבינו עמוד האמת אמר שלא נתקיימו בו ברכות אביו והלא יש בזה זלזול בכבודו של יצחק אבינו ומדוע לא פייסו לעשיו בדברים אחרים?

מפורסמים דברי רש"י הקדוש בשם מדרש חז"ל שיעקב שלח לעשיו ואמר לו: אבא אמר לי (כ"ז כ"ח) "מטל השמים ומשמני הארץ", זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ, כלומר ברכת אבא לא נתקיימה בי, וכן מפורש להדיא בחזקוני (פסוק ה'), שאמר יעקב לעשיו שלא נתקיימו בו הברכות, וז"ל: כדי לקרר דעתו אמר לו כך, כלומר לא נתקיימה בי ברכת אביך שאמר "הוה גביר לאחיך", אך רוצה אני להיות עבדך. וכמו שכתב עוד רש"י ששלח לו ג"כ שלא נעשה שר וחשוב. וכן מפורש יותר במדרש ילמדנו שאמר יעקב: "מכל הברכות שבירכני אבי לא הגיעני דבר". וכיו"ב בתרגום יהונתן, שכתב: "ואשלחה להגיד לאדוני שלא הנאה לי בברכה ההיא". ובחי' עפר יעקב הוסיף שאמר לו ג"כ הנך רואה שהשתעבדתי אצל לבן, וא"כ לא התקיימו הברכות אצלי. וצע"ג אטו אין בזה זלזול בכבוד אביו יצחק שברכו, ועתה שיעקב נתעשר ונתרבו נכסיו אומר שלא נתקיימה בו ברכת אביו ועוד שאין העושר שלו מברכתו של אבא?

ואע"פ שאמר כן יעקב כדי להנצל מפני עשיו אחיו שבא להורגו, מ"מ אתמהמה איך יזלזל יעקב אבינו עמוד האמת בכבוד אביו וגדול הדור, ועוד וכי לא יכול היה לדבר על ליבו להשקיט רוגזו של עשיו ולהניח דעתו בדברים אחרים?

ויש להוסיף ולחזק הקושיא ממה שכתב מרן החיד"א בנחל קדומים בפרשתן (אות ב'), שאדרבה יעקב אבינו אמר לעשיו: "אצל לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי", להורות לו שלא יעלה בדעתו שלא נתקיימו בו הברכות משום שלא קיים את התורה ועבר חלילה על המצוות, שהרי יצחק תלה בהן את קיום הברכות, כאומרו בברכתו לעשיו: "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך", כלומר לכן אמר לו: דע לך שקיימתי כל התורה והמצוות ובכל זאת לא נתקיימו בי הברכות. ומעתה תגדל התמיהה כנ"ל, איך יעקב תולה החיסרון באביו יצחק שברכתו לא נתקיימה, אע"פ שהוא קיים התורה והמצוות?

יישוב א' - משמעות לשונו ג"כ שאדרבה נתברך יותר

הנה הלשון בתנחומא בפרשתן, שכאשר שלח אצל עשיו אמר לו, לא הגיעני אחת מן הברכות שבירכני אביך, "אביך ברכני ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ", ואני אין בידי אחת מהן, אלא "ויהי לי שור וחמור צאן", שאינו לא מן השמים ולא מן הארץ, כלום אתה שונא אותי, אלא בשביל הברכות, עדיין לא הגיעני אפילו אחת. ומדוקדק בלשון המדרש שדבריו של יעקב יכולים גם להתפרש "לא הגיעני אחת מן הברכות" כלומר לא הגיעני רק אחת מן הברכות אלא אף יותר ויותר מכח הברכה, שאבא בירך אותי מטל השמים ומשמני הארץ, ואני התברכתי גם בבהמות וחיות וכסף וזהב ושפע עצום לרוב. ואדרבה כל מי שמשדד עמקים במדרש חז"ל בלשונו של יעקב אבינו יורד לעומקן של דברים שנתקיימה בו ברכת יצחק אביו, והחיסרון רק בעשיו שהיה מקטנה אמנה ולא יבין דברים לאשורם, וכיון שת"ח ותופסי התורה יבינו כוונת יעקב עמוד האמת, ממילא אין שום תלונה ומענה בדבריו אשר השיב לעשיו הרשע בהיותו שרוי בסכנה גדולה מפני אחיו שהיה מבקש להורגו.

ויש להביא ראיה בס"ד מדאיתא במסכת נדרים (סב:) דאמר רבא שכדי להבריח מהמכס מותר לומר לגויים עבד של אש אני, ומתוך זה פסק הרמ"א (יו"ד קנ"ז ס"ב) בשם הנימוקי יוסף (ב"ק מ' סוע"א), שאע"פ שאסור לאדם לומר שהוא עובד כוכבים כדי שלא יהרגוהו. אבל רשאי לומר להם לשון שמשמעותו לשני אופנים והעובדי כוכבים יבינו שהוא אומר שהוא עובד כוכבים והוא יכוין לדבר אחר. והיינו כמו במקרה הנ"ל שאומר שהוא עבד של אש, שיכול להיות שמשמעותו ח"ו שעובד עבודה זרה לאש, ויכול להיות פירושו שעובד למלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא אש אוכלת[1].

וכתב מרן בעל המשנה הלכות גאב"ד אונגוואר רבי מנשה קליין זצ"ל בתשו' (ח"ט סי' ק"ע), ודכירנא כד הוינא בגטו בשואה, שבוע אחד קודם השחרור, באו אלי הגרמנים ימחש"ו ושאלו אותי: האם אני יהודי? כי התחבאתי בין החולים ובין המתים שם! ונזכרתי אז מדברי הפוסקים שאם שאלוהו אם הוא יהודי, יכול להשיב בלשון אשכנז "כן יודע" שמשמעותו בלשונן שאינו יהודי, ובלשון הקודש משמעותו "כן", כלומר אני יהודי, ובשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קנ"ט) כתב, שמותר לחתום עצמו בשם עכו"ם במכתב שכותב בין הגוים שלא יכירוהו שהוא ישראל ושדין זה קל מלובש בגדי עכו"ם שלא יכירוהו שהוא ישראל שמותר כמבואר בשו"ע שם, והשבתי להם גם כן לשון שמשמעותו בשני אופנים, והיה ה' בעזרתי וניצלתי בעזה"י, עכד"ק.

לרכישת ספרי המחבר:
02-5373570 או 054-84-60007/8

להצטרפות חינם לאלפי המנויים:
eshkolyoseff@gmail.com

המשך:

יישוב ב' - כיון שהיה בסכנה מוכח שאין כוונתו באמת

עי"ל קצת עפמ"ש הר"ן נדרים (סג:) בטעם שבשעת הסכנה מותר לומר עבדא דנורא אנא, כלומר עבד אני לאיש שהוא כהן לעובדי האש שעבדיו פטורין ממיסים, וביאר דלא הוי כמודה בעבודת כוכבים משום דמוכח הדבר שלא אמר כן אלא לפטור עצמו מן המס, ומה שאמרו שם בגמ' שמותר לצורבא מרבנן לומר כן, אין הכוונה דוקא לצורבא מדרבנן (כמו שהביאו המהרש"ל והמהרש"ך ופמ"ג שם, ועמ"ש בזה עין משפט נר"ו שם), אלא רבותא קאמר שאפילו צורבא מרבנן מותר לו לומר כן, שהגויים סבורים שכוונתו לעבודת כוכבים והוא ליבו לשמים כדכתיב "ה' אלהיך אש אוכלה הוא". ומבואר בדבריו שיסוד ההיתר דכיון שאומר כן בשעת סכנה, ממילא מוכח הדבר שאינו אומר כן לפי האמת, ויש להוסיף שאף הגוי שמניחו והולך לאו דוקא מפני שמאמינו בכך, כי אף הוא יודע שאפשר והוא משקר מפני הסכנה.

יישוב ג' - יעקב השיב כן דרך ענוה ושפלות ברך

עי"ל בס"ד פשט אמת לאמיתה של תורה עפמ"ש רבינו בחיי שיעקב אבינו הזכיר עושרו ברוב מיעוט שלא להתהלל, כעניין שכתוב (ירמיה ט', כ"ג) "אל יתהלל עשיר בעושרו", וכן דרך הצדיקים שממעטים את עצמן ואת כל אשר להם, אבל הרשעים מרוממין את עצמן ואת כל אשר להם, כגון עשיו שאמר "יש לי רב", עכ"ל. ומתוך זה י"ל שיעקב אבינו השיב כן מתוך ענותנותו המופלגת שלא החזיק טובה ועושר לעצמו, וראה עצמו כמי שאינו ראוי לקבל את ברכת יצחק אביו, אע"פ שיודע היה ערכו שקיים כל התרי"ג מצוות ולא ביטלן ח"ו, וכל הברכות נטלן על כורחו כידוע במאמר אימו שיצוותהו ברוח הקודש, וכמ"ש במדרש רבה (תולדות פ"ס ט"ו), "וילך ויקח ויבא לאמו, אנוס וכפוף ובוכה". ואפשר עוד שבענוותנותו סבר שכיון שרימה את אביו יצחק בקבלת הברכות לכן אינו ראוי לקבל הברכות, וכל מה שרדף אחרי עבודת ה' הכל היה לשם שמים, ולא חלילה כדי לזכות בברכות. ויש להוסיף שלכן אמר יעקב שלא נתקיימו "בי" הברכות, כלומר אבל "בך" נתקיימו, וא"כ אינו מזלזל כלל בברכות אביו.

יישוב ד' - עיקר הברכה לעת"ל ולחיי העוה"ב

עי"ל עפמ"ש בתנא דבי אליהו (זוטא פרק י"ט), וכן איתא במדרשים בפרשתן, שיעקב ועשיו חלקו ביניהם את העוה"ז והעוה"ב, יעקב נטל את העוה"ב בחלקו ועשיו את הנאות העוה"ז, וכשבא יעקב מבית לבן וראה עשיו בנים ליעקב ועבדים ושפחות, אמר לו עשיו ליעקב, אחי לא כך אמרת לי שתיטול אתה את העוה"ב ומניין לך כל הממון הזה, הרי אתה נהנה מהעולם הזה כמותי? אמר לו יעקב: הרכוש שנתן לי הקב"ה לשמשני בעוה"ז שנא' "הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך", כלומר שכל מה שהוא לצורך עבודת ה' אינו בכלל הנאות העוה"ז. ולהאמור ניחא דאה"נ יעקב השיב לעשיו שעיקר ברכות אביו הם לעתיד לבוא לעולם שכולו טוב, וכמו שאמרו כיו"ב במסכת קידושין (לט:), בכיבוד אב ואם כתיב: "למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך", בשילוח הקן כתיב: "למען ייטב לך והארכת ימים", הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא "למען ייטב לך" לעולם שכולו טוב, "ולמען יאריכון ימיך" לעולם שכולו ארוך. מעתה י"ל שבאותה שעה הראהו יעקב לעשיו הגלות לעת"ל שישראל נרדפים וחסרים עושר וכל טוב בעוה"ז, כי עיקר שכר ישראל לעת"ל לעולם שכולו טוב וליום שכולו ארוך.

ומצאתי לנין הנו"ב הגאון ר' יוסף צבי הלוי זצ"ל אב"ד טארבין בספרו ברכת יוסף בפרשתן שהקשה כן, והוסיף שהלא בהכרח שברכותיו של יצחק יתקיימו שהרי הקב"ה בירכו ומסר לו את כח הברכה שבירך את אברהם כמ"ש השלה"ק בפרשתן, ותירץ שהאמת הוא שכל הברכות שבירך יצחק את יעקב הכל היה על דרך הסוד, כי יעקב לא צריך לעוה"ז כלל, ואינו צריך להיות גביר לאחיו ואין הכתוב רומז לגשמיות אלא רק על הרוחניות. וכן תירצו עוד מפרשים.

יישוב ו' - השיבו שהברכות רק לזרעו לדור אחרון

מצאתי בס"ד בספר פרדס יוסף (ל"ג ה'), שהביא שראה מקשין כן במה שהשיב יעקב לעשיו הוא כמו זלזול בכבוד אביו יצחק שברכותיו לא נתקיימו, ותירץ שכוונת יעקב היתה שהקב"ה מנהיג את העולם בהנהגה ניסית וטבעית, ומי שהוא דבוק בה' יתברך, ינהג יותר בדרך נס ואינו צריך לברכת טל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש, כמו במדבר שלא נצרכו ישראל לכל אלו, ורק כשנוהגים בדרך הטבע צריך לטל השמים ומשמני ארץ, שבמעט עבודה תוצא הארץ הרבה, וא"כ הברכות שניתנו לאבות לא היו בעבורם כלל רק על בניהם לדור האחרון, ואם היה יודע עשיו שלא על יעקב בעצמו הכוונה בברכות אלא רק על זרעו לאלף דור לא היה שונא כל כך ליעקב, דמה אכפת לו לבניו אם הוא יאכל וישבע, ולכן כשיעקב פייסו אמר לו שעברו כ"ב שנה ועוד אין לו שום דבר מהברכות ואין לו מטל השמים, וא"כ הברכות רק על זרעו ואין לו לשונאו על כך. ויש לדקדק כן גם ממה שאמרו במדרש שיעקב אמר לעשיו: עדיין לא הגיעני אפילו אחת, ומבואר בזה שלא כפר חלילה בקיום הברכות, אלא אומרו שעדיין לא התקבל, אבל עדיין ממתין ומצפה לקיומן.

יישוב ז' - לא נתקיימה לעצמו אלא ליתנה לעשיו

עי"ל תירוץ נפלא בס"ד דהנה יעקב אבינו כלל לא נתכוון לומר שהברכות של אביו יצחק לא נתקיימו בו להעשירו, אלא עיקר כוונתו היתה שאף מה שיצחק בירכו היינו כדי שיהיה הוא צינור להשפיע לעשיו, שהרי הנה כל מה שנתעשר עושר רב ומופלג נותן ממנו לעשיו, ובזה נתכוון להניח את דעתו, ומצד שני אינו ממעט בכבוד אביו אלא אדרבה שהברכה נתקיימה. ויתבאר הדבר ע"פ מה שראיתי בשם בעלי התוספות בדעת זקנים וכן בשם הבית הלוי שיצחק נתכוין לברך את עשיו בברכות עוה"ז אע"פ שידע שיעקב הוא הצדיק יושב אהלים ועוסק בתורה, כדי שעשיו יעסוק במסחר ויהיה הזבולון של יעקב שיהיה מחזיקו ומספק לו כל צורכו כדי שיוכל ללמוד, ועי"ז יטול חלק בשכר התורה של יעקב, ונמצאו שניהם בני חיי עוה"ב. [אולם רבקה בחכמתה צפתה למרחוק שבסופו של דבר עשיו ברשעותו לא יחזיק את יעקב, והבית הלוי הוסיף שרבקה גם לא רצתה שעשיו ישלוט על יעקב, לכן הורתה ליעקב ליטול את הברכות]. ובספר נאות דשא (תולדות) כתב שתכלית היצירה של שני אחים, יעקב ועשיו, היה כמו יששכר וזבולון, וזה שאמר הכתוב "ולאום מלאום יאמץ" שאחד יתחזק ע"י אחיו וזה יהיה ע"י שרב יעבוד צעיר, ומטעם זה נולד עשיו לפני יעקב.

ומעתה י"ל שיעקב ביקש לפיים את עשיו שהוא יהיה הזבולון שלו, ע"י שעשיו יעבוד את ה' ויעשה רצון ה' ואז יזכה בשפע דרכו.

יישוב ח' - יעקב לא אמר כן לעשיו בעצמו

שמא עי"ל כיון שלא אמר כן יעקב בעצמו לעשיו, אלא ע"י אותם שליחים כמפורש בפסוק הקודם "ואשלחה להגיד לאדוני", והם היו אומרים כן לעשיו, לכן לא היה כ"כ הדבר כביזיון, כי לא היה ניכר ומוכח שבאמת יעקב אבינו סבור כן, אלא אומרים לו כן רק כדי לפייס ולהניח דעתו, וגם הלא קי"ל אין שליח לדבר עבירה, א"כ הרי זה כאילו אומרים כן השליחים בעצמם שלא על דעת יעקב.

למה בנר חנוכה חששו בשני פתחים מפני החשד ואילו גבי העובר על יד בהכנ"ס שיש לו ב' פתחים לא חששו שיזדהו שלא מתפלל?

קיימא לן בגמרא (שבת כג.), ובשו"ע (תרע"ו ס"ק), חצר שיש לה פתחים משני רוחות, צריך להדליק בשתיהן מפני החשד. והקשה הבית יוסף (שם), שבגמ' ברכות (ח: ספ.) מבואר, שאסור לעבור אחרי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין, כל זמן שאין לבית הכנסת פתח נוסף, אבל אם יש לבית הכנסת פתח אחר, אין מניעה מלעבור על יד פתח בהכנ"ס, ואינו חייב להיכנס בו, משום שלא יחשדוהו שאינו נכנס לבהכנ"ס, אלא יאמרו מסתמא יכנס בפתח השני. וצ"ע מדוע בתפילה לא חששו מפני החשד כשיש לבהכנ"ס שני פתחים, ואילו בנר חנוכה חששו מפני החשד, והצריכו להדליק בשני הפתחים, ומדוע לא יתלו לומר שמסתמא הדליק בפתח האחר כמו בתפילה?

ביאור א'

הבית יוסף (שם), מתרץ שלעניין תפילה, כיוון שאם לא מתפלל הרי הוא כפורק עול מלכות שמיים מעליו, לכן אם יש פתח אחר, לא יחשדוהו שלא יעלה להתפלל, כי יש מקום לתלות, לכן יתלו שאינו פורק עול מלכות שמים, משא"כ לעניין נר חנוכה שאינו חמור כמו באינו מתפלל, יבואו לחושדו.

ביאור ב'

עוד מתרץ הבית יוסף שלעניין הדלקת נר חנוכה כיון שיש בזה הפסד ממון, לכן כשבנ"א רואים שלא הדליק בפתח אחד, יחשדוהו שכמו שבפתח זה לא הדליק, כך לא הדליק בפתח האחר. משא"כ לעניין תפילה שאין בזה הפסד ממון, ידונו לכף זכות שודאי יכנס בפתח השני. והקשה המג"א, שהרי גם לעניין בהכנ"ס יש חיסרון כיס, שבטל מללכת בשווקים (עי' ג"מ פ"ג). ולכאו' יש חילוק בין הוצאת ממון, למניעת רווח, כמו שמצינו לעניין כיבוד אב דהוי משל אב, והפסד עבודתו משל בן, וכן מצינו עוד בדוכתא טובא, שו"ר שכן תירץ בשו"ת התעוררות תשובה (ח"ו סי' ק"ג) ועוד.

ביאור ג'

המג"א מתרץ שגבי בהכנ"ס אין החשש שיחשדוהו שאינו נכנס לבהכנ"ס, שהרי כמה פעמים שטרוד בעסקיו אין צריך לילך לבהכנ"ס, ועוד דכשמהלך בשוק בשעת תפילה אנו רואים שאין נכנס לבהכנ"ס ואפילו מותר, אלא הטעם כרש"י דכשהולך סמוך לבהכנ"ס נראה כפורק עול ומבזה בית הכנסת, שאע"פ שאינו נכנס לה הולך סמוך לה, דמ"מ היה לו להתרחק ולהתבייש שאינו יכול להיכנס, אבל אם יש פתח אחר אין בזה ביזוי לבהכנ"ס.

ביאור ד'

הב"ח (סי' תרע"ו) מחלק שגבי תפילה לא יחשדוהו שאינו עולה להתפלל בבהכנ"ס, כיון שעדיין לא עבר זמנה, לכן יאמרו שודאי עומד להיכנס בפתח האחר. אבל גבי נר חנוכה שזמנה מצומצם מסוף שקיעה עד חצי שעה, ועובר זמנה תיכף ומיד, לכן יש חשד יותר, וכן לעניין פאה שאמרו בגמרא ברכות (כג.), שיש חשש מפני החשד, היינו משום שעובר זמנה מיד בגמר קצירו שמכלה את הכל, לכן יותר יש סברא שיבואו לחושדו.

ביאור ה'

עוד מתרץ הב"ח, לעניין תפילה כיון שיש פתח נוסף אחורי בהכנ"ס, ודאי אפשר שיעלה משם ולא יהיה נודע לשום אדם שנכנס, לכן לא יבואו לחושדו, כי ממילא כניסתו אינה מוכרחת להיות גלויה לכל, משא"כ בנר חנוכה יבואו לומר שאם הדליק בפתח הנוסף, היה הדבר מפורסם ונודע לעוברים ושבים, ומדלא נשמע ולא נראה שהדליק יבואו לחושדו.

מתוך הספר "אשכול יוסף" מועדים – וראה שם 14 תירוצים

המתנה לחנוכה

סדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים, וסדרת "כרם יוסף" על הש"ס אשר עלתה על שולחנם של רבותינו גדולי ומאורי הדור, מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, מרן הראש"ל הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל, מרן הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל גאב"ד אונגוואר ובעל שו"ת משנה הלכות, ומרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצ"ל אשר עודדו את המחבר והיוצר הרה"ג יוסף חי סימן טוב שליט"א אשר בספריו הנפלאים הביא מתיקות ועריבות רבה לעולם התורה ופלפול התלמידים, ותהילות להשי"ת נתקבלו באהבה וחיבה בעולם התורה ובישיבות הקדושות, כפי שהעיד בכתי"ק רבותינו גדולי ראשי הישיבות וגדולי הדור בשבח המגיע לכתפים בהסכמותיהם הנלהבות.

ספרי המחבר הינם ממש בבחינת בית המדרש למתיקות ועריבות התורה, תורה מפוארה בכלי מפואר, מלאים מזן אל זן שלל מערכות מרתקים, נושאים מגוונים, קושיות חזקות ותירוצים רבים, נושאים רבים בהלכה ואגדה ומנהג, והכל ערוך בטוב טעם ודעת בשפתו הקולחת ושזורת הפנינים, אשר כל הרואהו אומר ברקאי.

אוהבי ושוחרי התורה חושו במתיקות ועריבות טוב התורה להשתגע ולהתלהט אחריה: "ולא ייחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה"... כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם"!

מרן הגר"מ קליין זצ"ל גאב"ד אונגוואר מעיין בספר "כרם יוסף" ב"ק

לשליחת מכתבים למערכת:
eshkolyoseff@gmail.com

שאלה:

מתי מדליק נרות חנוכה בביתו לצאת בהן ידי"ח ואינו מברך?

תשובה:

אונן.

מקורות:

הפמ"ג והביאו המשנ"ב (סי' תר"ע ס"ק י"ב), כתב דאונן פטור מנר חנוכה, וכתב בא"ר דאשתו תדליק. ונראה דאם אין אשתו עמו והוא יחידי בבית ידליק הנרות לפרסומי ניסא ובלא ברכה. ומבואר דמספק פוסק הפמ"ג דאונן ידליק בלא ברכה, וכן נקטו פוסקי דורינו. וכן ראיתי בסידור דרך החיים להגאון מליסא בעל הנתיבות שכ' שאונן ידליק ע"י אחר, ואם אין אחר ידליק בעצמו בלא ברכה. והארכתי בזה בחיבורי שו"ת עוד יוסף חי ח"א בטעם הדבר שאונן פטור מכל המצוות, ובכ"ז בנר חנוכה מדליק.

שאלה:

מתי מברך שהחיינו בכל לילה מלילות החנוכה?

תשובה:

מי שקנה 7 מנורות חדשות מכסף טהור וכדו', או כגון שבכל לילה הביאו לו מנורה חדשה, בלילה הראשון מברך שהחיינו על ההדלקה ואפילו במנורה ישנה, ובשאר הימים מחדש בכל לילה מנורה א' חדשה ומברך עליה שהחיינו בבואו להדליק את הנרות, [ועיין בהערה].

מקורות:

כתב המטה משה (סי' תתקפ"ט), ועי' ג"כ בבאר היטב (סי' תרע"ג ס"ק י"ג), ז"ל: ואני כשהייתי שואב מים ממעייני הישועה, ממקור מים חיים הנובעים מים של שלמ"ה מורי הגאון המהרש"ל ז"ל, ראיתי שקנה לו שרגות קטנות של כסף, ובליל שני התחיל להדליק בה ובירך להדליק ושעשה נסים ושהחיינו. וטעמו כדאיתא בברכות (נט:) בנה בית חדש וקנה כלים חדשים מברך שהחיינו. אף שהרא"ש ובנו הטור (סי' רכ"ג) כתבו דבשעת קניין יש לו לברך אע"פ שלא נשתמש בה עדיין, מ"מ היה ניחא ליה להסדיר ברכת שהחיינו עם אלו שתי ברכות, כמו שמסדרין שהחיינו דלולב עם ברכת נטילה, ושהחיינו דסוכה עם קידוש היום. וכמו שמסדרים ברכת על נטילת ידים עם שאר הברכות בבהכנ"ס כאשר הנהיג הוא ז"ל.

ואמנם בפרי מגדים (א"א סי' תרע"ג ס"ק י"ב) כתב, והנה בגמרא שבת (כג.) ממעט זמן, דלא תימא בכ"ה נס נצחון וכ"ו נס דשמן, וא"כ יש ב' שהחיינו, ואנן קיימא לן (סי' תרע"ו ס"ב) דאין מברך שהחיינו בליל ב', רק מהרש"ל ז"ל עשה כן לחיבוב מצוה, וסדרן ג' ברכות אנרות בליל ב', ושהחיינו על כלים חדשים. "ומכל מקום צ"ע אם יש לנו לעשות כן, דלא מחזי כיוהרא, ושאני אדוננו מהרש"ל ז"ל. ועוד, דהרואה יאמר דמברך זמן בליל ב', עכ"ל.

אמנם בילקוט יוסף (חנוכה עמ' תמ"ח), הביא ממרנא ורבנא רבינו עובדיה יוסף זצוקל"ה בשו"ת יביע אומר (ח"ד או"ח סי' כ"ד סוף אות י'), שחשש בזה להפסק, אם בא לברך שהחיינו על מנורה חדשה, בין ברכת להדליק להדלקה, וכתב שאפי' להפוסקים גבי ר"ה דלא חיישי' להפסק בהבאת פר"ח, יודו בזה דאיכא למיחש להפסק, והניח בצ"ע. וע"ש בילקו"י מה שהביא עוד ליישב דבר נפלא ע"ד הפלפול. ועדיין נפק"מ שיכול להקדים ולברך שהחיינו לפני ברכת להדליק.

שאלה:

כיצד הדליק נר בפתח ביתו בשמן זית זך כתית למאור, והניח מתחילה מספיק שמן, והדליק בזמן, וברוב עם, ובכל זאת לא יצא ידי חובתו?

תשובה:

באופן שעמד ואחז בידו את הנר בכל זמן ההדלקה לא יצא ידי חובתו, כי הרואה אומר לצורכו הוא מדליק ולא לשם מצות נר חנוכה.

מקורות:

מסכת שבת (כב:), אמר רבא היה תפוש נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום, משום שהרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה. וכן נפסק בשו"ע סימן תרע"ה ס"א.

שאלה:

כיצד יתכן שחבירו שגם עמד כמותו והדליק את הנר ואחזו בידו ובכל זאת יצא ידי חובתו?

תשובה:

הדליק את הנר בתוך מנורה העשויה לשם חנוכה, ואחז אותה בידו כל זמן ההדלקה, יתכן שיצא ידי"ח.

מקורות:

כתב הפרי חדש אורח (שם), ז"ל: מסתברא לי, שאלו נרות של מתכת הנהוגות בערי פראנקייא שיש להם ח' פיות ואחד עולה על גביהם והוא השמש, והם מיוחדות להדליק בהם בחנוכה מידי שנה בשנה, ולא נעשו אלא לכך, והדבר ידוע לכל שאין משתמשים בהם, אם אחזה בידו עד שכבתה יצא, כיון דקי"ל הדלקה עושה מצוה ולא הנחה, וליכא למיחש לרואים שיאמרו לצורכו הוא אוחזה מאחר שאין דרך בכך. וליכא למיחש לאינשי דעלמא, דאי הכי גבי חצר שיש לה שני פתחים (שבת כג.) אפי' מדוח אחת ליבעי הדלקה בשתי הפתחים, והכי אמרינן התם דלא חיישינן אלא לבני מתא, כן נראה לי להלכה ולא למעשה, עכ"ל.

"מצות נר חנוכה זכיבה היא עד מאד, וצריך להיזהר להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו" [הרמב"ם]

מדוע דוקא ב"נר חנוכה" כותב הרמב"ם: "מצוה זכיבה היא עד מאד"! ולא כתב כן בשאר מצות?

ראה בזה למעלה מעשרה תירוצים בספר "אשכול יוסף" מועדים

מבצע!

מכון "כרם יוסף"
בהמ"ד למתיקות ועריבות התורה

מבצע אדיר לרגל שבוע הספר
על ספרי המחבר והיוצר
הרה"ג יוסף זוי סימן טוב שליט"א
הביאו ברכה לביתכם:

14 כרכים ב: 450₪ בלבד!
במקום 800 ש"ח

לבירורים והזמנות: 054-84-60008/7

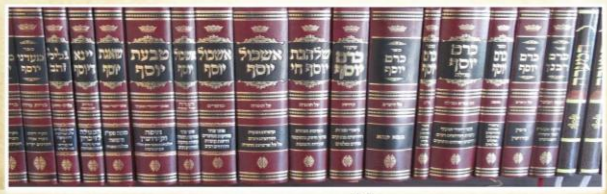

המבצע כולל את 14 הספרים הבאים:

סדרת "אשכול יוסף" (4 כרכים):
עה"ת | מועדים | הגדש"פ | ענייני הרשב"י "המעיין"

סדרת "כרם יוסף" על הש"ס (5 כרכים):
גיטין קידושין | שיעורי כרם יוסף קידושין | בבא בתרא | מגילה | סוטה

סדרת ספרי הרב המחבר בהלכה ובאגדה (5 כרכים):
"טבעת יוסף" חופה וקידושין | "מעדני יוסף" ברית מילה | "שאגת יוסף" סכנה רפואה ופקוח נפש | "יינא דיוסף" הסגולה לזיכרון | "גלילי זהב" דרשות - אספקלריא למאורעות התקופה

הביאו ברכה לביתכם

לזכות ידידנו האוזים היקרים והנעימים אוהבי התורה מלאים מצוות כרימון וריוחם הטוב נודף כאפרסמון כמר **גדעון ניסים** הי"ו וכמר **אהרן ניסים** הי"ו אורך ימים ושנות חיים וכבוד אושר ועושר בריאות איתנה ונהורא מעלייא ושובע שמחות וכט"ס בכלל הברכות ידי"נ המשתדל ה"ה **שלומי ניסים** הי"ו **מוקדש ומונצח לע"נ הוריהם היקרים:**

סאלם אליהו בן **מסעודה** זל, **נורית** בת **גורג'יה** ע"ה

ניסים בן **נורית**, **שרה** בת **נורית**, **ניסים מועלם** בן **סלימה**: זל

מיכאל בן וזרוה ז"ל, **גז בן רוזה** ז"ל, ת.נ.צ.ב.ה.

שמעו ותזי נפשיכם

להאזנה לשיעורי המחבר
הרב **יוסף זוי סימן טוב** שליט"א
מוזכר סדרת "כרם יוסף" על הש"ס וסדרת "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים

073-371-8053

לקבלת צינתוק
והאזנה בשידור חי:
זוי"ג והקש #